

I det følgende er samtlige anbefalinger fra Arbejdsgruppen vedrørende De Menneskelige Ressourcer gengivet. Indledningsvist er gengivet arbejdsgruppens fortolkning af sit kommissorium:

Arbejdsgruppen har i forbindelse med fortolkning af sit kommissorium og ud fra høringer hos befolkningen diskuteret begrebet selvstyre, og har i den anledning fundet enighed om følgende formuleringer om gruppens forståelse af processen mod fuld suverænitet byggende på en proces, der omfatter tre trin:

a) Det **første** trin har været indførelsen af hjemmestyret. Hjemmestyreordningen tager sit udgangspunkt i, at vi er en økonomisk integreret del af Danmark, men har vores eget parlament og administration. Dette er fastlagt i dansk lovgivning og kan teoretisk set tages fra os igen, hvis Folketinget ikke godtager vores forvaltning. Under denne ordning har Grønland ikke en ensidig råderet over landet.

b) Det **andet** trin vi nu står overfor, er at skabe en orden, hvor Danmark og Grønland finder en samarbejdsform, hvor vi forhandler på lige fod.

c) Det **tredje** trin er egentlig uafhængighed af rigsfællesskabet.

Det grønlandske folk skal accepteres som ét folk med samme rettigheder som andre folkeslag, specielt med hensyn til ejendomsretten til landet. Et fremtidigt delmål bør være at opnå en eller anden form for fri association inden for rigsfællesskabet. Her er det Danmark og Grønland, der på lige fod forhandler om samarbejdet.

Arbejdsgruppen har på de offentlige møder erfaret, at deltagerne på møderne allerede nu ønsker kendskab til mulighederne for, at Grønland kan sikres uafhængighed uden for rigsfællesskabet. Det kan have stor symbolsk betydning, at der fastsættes mål for den samlede proces. Selvstyre bør kunne gennemføres i dette årti. I år 2021 er det 300 år siden at Hans Egede kom til Grønland. Det kan have stor symbolsk værdi, hvis Selvstyrekommissionen fastsætter som mål, at Grønland opnår fuld suverænitet år 2021.

Arbejdsgruppen opfatter selvstyre som den højst mulige status for Grønland inden for rigsfællesskabet. Det er et Grønland, der er økonomisk selv bærende med en befolkning, der er initiativrig, og som sætter sit sprog og kultur i højsædet. Selvstyre er en status, hvor landet har det fulde ansvar og kompetence for alle anliggender. Der skal sikres en forvaltning, der ikke er fremmed for borgerne med en glidende overgang til forretningsmæssige principper og med et solidt fundament for regionernes egen formåen på basis af egne erfaringer, særpræg, stærke sider samt udviklingspotentiale.

Arbejdsgruppen fastsatte selv sit navn "Arbejdsgruppen vedrørende de Menneskelige Ressourcer". Denne betegnelse har forpligtet arbejdsgruppen til at sætte de menneskelige aspekter og sameksistens i centrum for sit arbejde.

Arbejdsgruppen ønsker udviklet et Grønland på basis af multikulturalisme. Dette er et samfundssyn, som fremhæver mangfoldigheden af kulturelle værdimønstre og etniske tilhørsforhold som et gode. Der skal lægges vægt på at skabe en fælles viden om grønlandske traditioner.

Der skal skabes bedre information fra den offentlige forvaltning til borgerne. Landets egne ressourcer skal udnyttes bedre. Der skal sikres større selvværd, således at det enkelte menneske kan føle sig tryk, fordi der skabes en følelse af at være værdsat og følelse af, at der er brug for den enkelte. Uddannelse skal sikre flere hjemmehørende i ledende stillinger.

At skabe grobund for en god økonomi kræver mange forandringer, men der må samtidigt lægges vægt på at sikre, at kulturen forbundet med bosætning i byer og bygder på kysten bibeholdes i respekt med naturen og miljøet.

Det er endvidere afgørende, at grundlaget for vores eksistens bygger på princippet om mennesket i centrum og reel ligestilling (lige muligheder) mellem kvinder og mænd. Der skal skabes gode rammer for gensidig hjælp mellem de enkelte borgere og familier.

7.1 Strukturovervågning

Arbejdsgruppen mener, at et væsentlig redskab til sikring af forbedret udnyttelse af de menneskelige ressourcer er at sikre, at politikere og andre beslutningstagere har de bedst mulige redskaber til at vurdere de nuværende og de forventede fremtidige betingelser på arbejdsmarkedet. Disse redskaber er her samlet under den fælles betegnelse struktur-overvågning.

1. Der er tre overordnede formål med at få videreudviklet struktur-overvågningen set i lyset af ønsket om at få selvstyre:

- at forøge og forbedre udnyttelsen af de menneskelige ressourcer. Dette gælder såvel en forbedret indsats til at sikre hurtig og effektiv gennemførelse af uddannelse samt sikre bedst mulig balance mellem efterspørgsel og udbud på arbejdsmarkedet.

- at sætte operationelle mål for kvaliteten og effektivitet i forbindelse med administration og produktion inden for arbejdsmarkeds- og uddannelsesområdet, således at besparelser kan overføres til andre investeringsområder.

- at der ved en optimal styring af de forskellige tiltag sikres en større udsagnskraft til omgivelserne. F.eks. således at skatteborgeren kan se, at der gives stor udbytte af de offentlige investeringer og således at der kan stilles tilsvarende høje krav til andre aktører på arbejdsmarkeds- og uddannelsesområdet.

7.2 Efterspørgselssiden på arbejdsmarkedet

2. Selvstyre byggende på en selv bærende økonomi må nødvendigvis sikre de enkelte erhverv og virksomheder, der i økonomisk henseende er det værdiskabende element i samfundet, bedst mulige udviklingsbetingelser. Adgangen til kvalificeret arbejdskraft er en afgørende rammebetingelse for den enkelte virksomhed.

3. Arbejdsgruppen **anbefaler**, at arbejdsmarkeds- og uddannelsespolitikken målrettes disse forandringer, for at sikre at kommende generationer af arbejdskraft uddannes inden for væksterhvervene, samt sikre, at især den ikke-faglærte arbejdskraft ikke fanges i en fattigdomsfælde i nuværende erhverv i tilbagegang.

4. Der er store kønsforskelle i beskæftigelsesfordelingen mellem de enkelte hovedbrancher. Derfor vil det også være nødvendigt at inddrage kønsspecifikke problemløsninger i forbindelse med eventuelle fremtidige omfattende struktur-

ændringer i den offentlige og private sektor.

5. Arbejdsgruppen **anbefaler**, at der sker en regionalisering i den offentlige sektor, således at f.eks. uddannelsesinstitutioner og andre offentlige institutioner får et bedre udgangspunkt for at samle kompetencen ét sted. Herved sikres bedre kvalitet og stordriftsfordele. Denne erhvervsmæssige toning af byerne giver samtidig mulighed for, at der kan etableres servicevirksomheder m.v., der som følgeerhverv danner grobund for en reel specialisering af lokalområdet inden for forskellige områder. Specialisering kan f.eks. være samling af social- og sundhedsuddannelser samt specialinstitutioner inden for de to sektorområder.

6. De grønlandske virksomheder genererer i stor udstrækning følgevirksomhed i Danmark, fordi de forskellige former for produktion og service ikke foregår i Grønland, eller fordi de ikke er konkurrencedygtige i forhold til eksterne virksomheder. Arbejdsgruppen **anbefaler**, at der gennemføres detailanalyser af muligheden for at gennemføre importbegrænsende produktion samt vurdering af muligheden for at etablere konkurrencedygtige servicevirksomheder her i landet. Samtidig bør det offentlige uddannelsessystem i langt højere grad end nu fokuseres ind på at opkvalificere arbejdskraft til disse nye virksomheder og erhverv.

7. Den offentlige sektor er forbrugende og ikke primært en sektor, der skaber værditilvækst i økonomisk sammenhæng. For at skabe en selv bærende økonomi som grundlag for forøget selvstyre bliver det afgørende at flytte det arbejdskraftpotentiale, der ligger i den offentlige sektor fra især den kommunale beskæftigelse til andre økonomisk mere vigtige sektorer.

8. Arbejdsgruppen **anbefaler** samtidigt, at der gennemføres analyser af det rimelige i at have en offentlig sektor i et land med en så lille og spredt befolkning, der er opbygget som en tro model for servicering af borgerne kendt fra den nordiske velfærdsmodel.

9. Nedskæring af den offentlige beskæftigelse bør gennemføres som en målrettet indsats, hvor prioriteringer sker ud fra de samlede samfundsmæssige konsekvenser og ikke udelukkende som kassetænkning inden for de enkelte ressortområder o.lign. Arbejdsgruppen **anbefaler**, at tilpasningen af den offentlige sektor prioriterer følgende målsætning:

a) Fastsættelse af tilpasset administration til det grønlandske samfund.

b) Forøgede effektiviseringsforanstaltninger i Grønlands Hjemmestyre og i kommunerne på basis af de styringsredskaber, der er formuleret i denne betænkning under strukturovervågning.

c) Regionalisering af de kommunale aktiviteter.

d) Prioritering af ressortområdernes kerneområder og udlicitering af øvrige aktiviteter.

e) Anvendelse af naturlig afgang som redskab til begrænsning af antal beskæftigede, suppleret med en bevidst seniorpolitik.

f) Konvertering af offentlig beskæftigelse til nye jobs i erhvervsvirksomheder.

10. En tilpasning af administrationen bør omfatte anvendelse af mål- og resultatstyring som effektiviserings- og styringsinstrument, således at administrationen får indført en mere stringent incitamentsstruktur, og således at ressourceforbruget i højere grad end nu bliver underlagt samme rammer som i private virksomheder. For at sikre et målbart resultat for effektivitet og kvalitet i den offentlige sektor bør der løbende gennemføres benchmarking i forhold til sammenlignelige lande og regioner.

11. Den kommunale sektor bør reduceres væsentligt, ikke blot ved effektivisering, men også ved regionalisering af så mange opgaver som muligt.

(Note: Selvstyrekommissionen behandler senere et forslag til ny styrelsesordning for Grønland, herunder forslag til ny kommuneinddeling.)

12. I forbindelse med nedskæring i det offentlige foreslås, at de enkelte ressortområder i langt højere grad end nu fokuserer på deres kernekompetencer, og i videst muligt omfang udliciterer øvrige sideaktiviteter.

13. En væsentlig del af nedskæringerne i det offentlige kan sikres via naturlig afgang og en supplerende bevidst seniorpolitik. Der bør dog sikres en stabilitet i den samlede aldersstruktur i beskæftigelsen, således at der i fremtiden undgås voldsomme koncentrationer i tilgang og afgang af store generationer. I dag er der ligeledes store problemer med at fastholde offentligt beskæftigede. I en omstrukturingsproces giver dette specielle muligheder for hurtige forandringer.

14. Arbejdsgruppen finder det vigtigt, at der sikres en fornuftig fremtid for tidligere ansatte i den offentlige sektor. Derfor foreslås gennemført konverteringsprogrammer, således at der via uddannelsesprogrammer og etablering af finansieringsmuligheder sikres, at tidligere offentligt ansatte kan overgå til eksisterende virksomheder eller selv opstarte nye virksomheder.

15. Den offentlige sektor er i dag i kraft af lærepladser m.v. en betydelig uddannelsesbærende sektor. Der bør derfor sikres incitamentsordninger, således at uddannelse af unge samt efteruddannelse af den samlede arbejdsstyrke fortsat udvikles i de private virksomheder.

16. Store forandringer i landets beskæftigelsesstruktur bør umiddelbart få indflydelse på udbudet af uddannelser. De kompetencegivende uddannelser, der skal foregå her i landet, bør fremover prioriteres til uddannelser målrettet det private erhvervsliv, ikke mindst de eksportorienterede virksomheder.

17. Væsentlige forandringer i den offentlige sektor vil umiddelbart slå igennem på den private sektor. Virksomheder, som i dag udelukkende er levedygtige på grund af leverancer til den offentlige sektor, vil ikke længere være rentable. Der bør derfor til stadighed foreligge klare politiske meldinger omkring de fremtidige planer for den offentlige sektors udvikling, således at den samlede erhvervsstruktur i tide kan blive tilpasset de nye forhold.

18. Det kan forventes, at erhvervsstrukturen til stadighed vil forandre sig, og som følge heraf vil der også ske forandringer i efterspørgslen efter arbejdskraft. Derfor skal arbejdsstyrken opkvalificeres på en sådan måde, at den til hver en tid kan udvise omstillingsevne. Det betyder, at der i større udstrækning end nu skal sikres en fortløbende

efteruddannelse af arbejdsstyrken, samtidig med at der i højere grad end nu lægges vægt på basiskvalifikationer, som kan anvendes i alle jobfunktioner.

19. Det er afgørende, at den enkelte person helt fra folkeskolen uddannes og opdrages til at kunne bidrage til samfundsøkonomien som både lønmodtager og arbejdsgiver. Der bør etableres et program for iværksætteruddannelse på alle niveauer i uddannelsessystemet. En speciel fokus skal sættes på iværksættermuligheder inden for importdæmpende produktion.

20. Opbygningen af det private erhvervsliv bør i så stor udstrækning som muligt ske uden politisk regulering. Den vigtigste opgave for det politiske niveau er at sikre de bedst mulige rammebetingelser for den samlede erhvervsudvikling. I den udstrækning der gives subsidier til forøgelse af eksisterende virksomheders beskæftigelse eller igangsættelse af nye virksomheder, bør disse subsidier øremærkes til egentlig beskæftigelsesfremme, hvor der føres kontrol med at midlerne anvendes til lønudbetaling. Alle subsidier skal fra starten gøres tidsafgrænsede.

7.3 Udbudssiden på arbejdsmarkedet

21. Arbejdsgruppen foreslår lovgivningen vedrørende regulering af arbejdskraften i Grønland afløst af en ny indsats for de marginaliserede på arbejdsmarkedet samt en integrationspolitik for udefrakommende. Vi skal på den ene side sikre, at vor egen arbejdskraft som helhed er motiveret og kvalificeret til jobs i såvel den offentlige som den private sektor. På den anden side er det klart, at vi kommer til at mangle arbejdskraft i de kommende år. Derfor skal vi aktivt indgå i de nye processer som globaliseringen sætter rammerne for. Dette betyder bl.a., at vi skal være åbne over for anvendelse af udefrakommende arbejdskraft, der kan være med til at forøge produktiviteten i vores erhvervsliv og dermed gøre os konkurrencedygtige på verdensmarkedet.

22. En relativt stor gruppe af personer er marginaliseret eller er på vej til at blive marginaliseret fra arbejdsmarkedet. Dette gælder personer fra gruppen af fiskere og fangere samt ikke-faglærte, hvor en del har en meget lille årlig indtægt, men som ikke har kompetencegivende uddannelse og lønmodtagererfaring til at udvise faglig mobilitet til andre brancher.

23. Arbejdsgruppen finder det afgørende at sikre den kommende arbejdskraft til den fremtidige erhvervsudvikling ved at reintegrere marginaliserede grupper i beskæftigelse. Dette skal ikke blot ske for at sikre kapacitet for erhvervsudviklingen eller for at sikre disse personers egen selvværd og velfærd, men også for at sikre, at gruppen ikke genererer nye ungdomsårgange af marginaliserede og udstødte. Den sociale arv slår igennem, således at disse grupper (og deres børn) har vanskelige vilkår i opvækst og i arbejdslivet.

24. For den samlede ledighedsbekæmpelse og bekæmpelse af marginalisering og udstødelse fra arbejdsmarkedet **anbefaler** arbejdsgruppen, at de ordninger for uddannelse og aktivering, der etableres, på forhånd indrettes til at være målrettet på den enkelte persons samlede situation og samtidigt sikre, at indsatsen ikke institutionaliseres til en varig foranstaltning, således at det vanskeliggøres at skrue op og ned for indsatsen i forhold til ledigheden og marginaliseringens omfang.

25. Arbejdsgruppen finder, at erfaringerne fra den førte arbejdsmarkedspolitik bl.a. må være, at en stærk central styring af den samlede indsats og dertil hørende overordnede designs af arbejdsmarkedspolitikken ikke altid fører til de forventede mål. Et godt resultat af en alternativ decentralisering af indsatsen til de enkelte kommuner, betvivles dog også af mange. Der er under alle omstændigheder behov for en selvansøgelse for udviklingen på arbejdsmarkedsområdet, inden der fordeles flere samfundsmæssige midler til arbejdsmarkedsområdet.

26. En integrationspolitik for udefrakommende skal formuleres og igangsættes. Integrationspolitikens formål er at sikre de udefrakommende en konkret indsigt i vore normer og værdier. Udefrakommende, der forbliver i landet, skal sikres adgang til undervisning i det grønlandske sprog og kultur.

27. Den offentlige administration skal indrettes med grønlandsk mentalitet og sprog i centrum. Men den offentlige administration skal også tilpasses de krav, som internationalt samarbejde stiller.

28. Det er arbejdsgruppens opfattelse, at formålet med den samlede uddannelsesindsats skal klarlægges og synliggøres, således at både det politiske og det administrative niveau får et bedre beslutningsgrundlag.

29. Det er arbejdsgruppens opfattelse, at det enkelte menneske som princip selv skal finde frem til, hvilket uddannelsesbehov vedkommende har. Det er vigtigt at få både de unge ved indgangen til arbejdslivet og de øvrige i arbejdsstyrken til at forstå nødvendigheden af at investere i sig selv, hvad angår uddannelse og fortløbende opkvalificering.

30. Det er nødvendigt fortsat at sikre et meget bredt uddannelsesstilbud for alle her i landet ved et fortsat tæt samarbejde med uddannelsesinstitutioner i andre lande. Men der må fra politisk side ske en prioritering af, hvilke uddannelser, der udbydes her i landet. Her er der tale om at sikre kompetencegivende uddannelse, der er målrettet efterspørgslen på arbejdskraft. I forbindelse med prioritering af uddannelser her i landet er der to forhold, der vejer tungt:

For det første må der være en realistisk produktionsøkonomi på den enkelte uddannelse. Specialiserede uddannelser med et relativt lille antal studerende og med store omkostninger, i forbindelse med rekruttering og fastholdelse af kvalificerede lærerkræfter samt uddannelsesfaciliteter, må gennemføres i udlandet (f.eks. mineingeniør og tandlæger). For det andet bør der ske prioritering af uddannelsesstilbud her i landet til de personer, der har sprogvanskeligheder og i anden henseende ikke kan forventes i længere perioder at kunne bosætte sig i udlandet.

31. Samlet set foreslås følgende prioritering af uddannelsesstyper til gennemførelse her i landet:

- a) Strategisk væsentlige uddannelser (f.eks. inden for fiskerierhvervet og til udvalgte stillinger i den offentlige forvaltning) (kan delvist gennemføres i udlandet).
- b) Økonomisk "rentable" uddannelser, dvs. uddannelser, hvor elevvolumen muliggør en acceptabel kvalitet og økonomi (f.eks. ungdomsuddannelser, erhvervsuddannelser inden for kontor og handel, bygge- og anlæg og lignende).
- c) Uddannelser med specielle grønlandske dimensioner, dvs. uddannelser, der beskæftiger sig med mennesker (lærerseminarium, sociale og sundhedsuddannelser) og uddannelser på højere niveau vedrørende sprog og kultur.

d) Uddannelser tilrettelagt til persongrupper, der har vanskeligt ved at gennemføre uddannelse i udlandet, f.eks. ensprogede.

32. For at undgå at en investering i en studerende spildes, fordi vedkommende ikke opnår det endelige kompetencegivende eksamensbevis, foreslås at gennemføre et certifikatsystem på alle uddannelser, således at en studerende opnår en eller anden form for kompetence, selv om vedkommende kun gennemfører noget af et studie.

33. Arbejdsgruppen **anbefaler**, at der fastsættes nye aftaler mellem hjemmestyret og staten vedrørende finansiering af uddannelse. Uddannelser, der gennemføres i Danmark bør finansieres af Danmark, mens uddannelser, der gennemføres i Grønland, bør finansieres af hjemmestyret. Dette vil samtidigt sikre, at grønlandske studerende i Danmark ligestilles med deres danske medstuderende med hensyn til stipendier og lånefinansiering af studierne.

34. Arbejdsgruppen ønsker åbnet mulighed for at give speciel, individuel økonomisk støtte til personer, der skal gennemføre vigtige strategiske uddannelser i udlandet, f.eks. uddannelsesforløb for enkeltpersoner, der forventes at skulle besætte ledende poster i samfundet.

35. De nuværende frafaldsproblemer i uddannelsessystemet er uacceptable. Den manglende produktivitet i form af færdiguddannede i forhold til de samlede omkostninger, gør det vanskeligt for det politiske niveau fortsat at forøge investeringerne i uddannelse. Inden uddannelsesudgifterne forøges, skal det sikres, at den enkelte borger kan se fornuften i at placere endnu flere skattemidler i uddannelses tiltag.

36. Arbejdsgruppen **anbefaler**, at der gøres bestræbelser på at fjerne de barrierer, der måtte være for at grønlandske studerende og andre af grønlandsk herkomst i Danmark kan vende tilbage og bosætte sig i Grønland. Der skal skabes forbedret information og kommunikation med grønlændere i Danmark, og det **anbefales**, at der indgås aftaler med de danske arbejdsformidlinger med hensyn til udveksling af oplysninger om jobåbninger i Grønland. En afgørende barriere er bolig mangelen. Det **anbefales**, at der afsættes boliger til brug for indslusning af grønlændere, der har haft midlertidigt ophold i Danmark i forbindelse med uddannelse og lignende. Der skal endvidere sikres tilbud om sprogundervisning af grønlændere, der på grund af længere tids udlandsophold helt eller delvist har mistet grønlandske sprogkunderskaber.

37. En væsentlig del af en incitamentsstruktur findes i, at personer med en kompetencegivende uddannelse altid honoreres med en væsentligt bedre løn, end det ikke-faglært personale tilbydes.

38. Der skal sikres et system af tilskyndelse hos lærerne samt uddannelsesinstitutionerne. Det foreslås, at der gennemføres forsøg med nye finansieringsformer overfor uddannelsesinstitutionerne, hvor de økonomiske midler i en vis udstrækning følger de studerende. Har uddannelsesinstitutionen succes og tiltrækker mange studerende, skal dette honoreres, således at både ledelse og medarbejdere ser fordelene i til stadighed at forbedre deres indsats.

39. For til stadighed at sikre kvalificerede lærerkræfter, bør de enkelte institutioner gives mulighed for at honorere gode lærere. Gennemførelse af efteruddannelseskurser samt anden certificeret uddannelse bør honoreres med forskellige former for kvalifikationstillæg.

40. For at sikre en bedst mulig anvendelse af investeringer i uddannelse, foreslås opbygget et system, hvor både den enkelte og arbejdsmarkedets parter gøres til væsentlige interessenter i finansiering af uddannelse. Ud fra sammenligninger med udlandet skal det tilstræbes, at de enkelte brancher tilnærmelsesvis investerer sammenlignelige beløb i uddannelse af personalet, som de virksomheder, der konkurreres med i andre lande.

41. I forbindelse med en forøget uddannelsespolitisk indsats skal der sikres bedre samarbejde og bedre styring af de administrative forhold omkring uddannelse. Der foreslås en sammenlægning af de administrative enheder vedrørende uddannelses- og arbejdsmarkedsaktiviteter i hjemmestyrets centraladministration. Samtidig foreslås der udarbejdet samarbejdsaftaler på arbejdsmarkeds- og uddannelsesområdet med hver enkelt kommune, der binder begge parter til en optimal indsats med løbende udveksling af informationer, erfaringer m.v.

42. Endelig foreslås der indarbejdet metoder til mål- og resultatstyring af alle institutioner inden for arbejdsmarkeds- og uddannelsesområdet. Det administrative niveau skal sikre det politiske niveau et bedre grundlag for beslutningsprocesser, end det, der er eksisterende i dag.

43. Det skal sikres, at lokalsamfundet og samfundet som helhed sikrer et godt opvækstmiljø for børnene. Der skal sættes fokus på den enkelte persons selvforståelse og selvværd helt fra barndommen. De svage familier skal have hjælp til selvhjælp i forbindelse med opdragelse af børnene, og børnene skal under opvæksten i f.eks. børneinstitutioner sikres en fuld forståelse af, hvilke krav man bør kunne stille til sig selv og andre.

44. Folkeskolen er et afgørende udgangspunkt for alle mennesker, og der skal sikres de bedst mulige resultater af børnenes skolegang. Arbejdsgruppen **anbefaler**, at der via Grønlands tilslutning til internationale sammenligningsmålinger på folkeskoleområdet til stadighed sikres evaluering af resultaterne i forbindelse med det pædagogiske arbejde med børnene.

45. Før endt folkeskole står den unge i en valgsituation, hvor det er afgørende vigtigt, at alle informationer om mulighederne på arbejdsmarkedet og i uddannelsessystemet er let tilgængelige. Det er kendt, at husstanden eller familien ofte er medbeslutningstager i forbindelse med uddannelsesvalg. Der skal samtidig sikres en tilsvarende information og vejledning for de unges familiebagland, således at den unge samtidig sikres bedst mulig kommunikation med forældre om deres valg.

46. Arbejdsgruppen opfatter dele af det nuværende uddannelsessystem for ufleksibelt med hensyn til arbejdsgiveres rådgivning om indhold i uddannelsen samt i forhold til at virke interessant for den unge, både ved uddannelsesstart og under selve uddannelsesforløbet. Generelt bør uddannelsessystemet i langt højere grad end nu indrettes efterspørgselsorienteret. I bestræbelserne på at sikre efterspørgselsorienterede uddannelses tilbud foreslås indført muligheden for, at finansiering af uddannelse følger de uddannelsessøgende.

47. Fastholdelsesproblemet har mange årsager. Det er arbejdsgruppens opfattelse, at et mere fleksibelt efterspørgselsorienteret uddannelses tilbud på sigt vil forbedre fastholdelsen af studerende.

48. Det eksisterende uddannelsesstilbud i Grønland er domineret af uddannelse til den offentlige sektor. I takt med en betydelig beskæftigelsesmæssig reduktion i denne sektor bør uddannelserne mere og mere målrette sig de, i økonomisk henseende, private erhverv.

49. Erhvervslivet bør have mere indflydelse på uddannelsesområdet og bør generelt være mere aktiv i opkvalificering af arbejdskraft og uddannelse af deres ansatte. Problemet er i Grønland som i andre lande, at virksomhederne ofte er tilbageholdende i uddannelse og efteruddannelse, fordi de ikke har sikkerhed for, at investeringerne i deres humane kapital fortsat vil være til rådighed, når investeringerne skal forrentes.

50. Samfundet skal sikre, at virksomhederne investerer i deres arbejdskraft. Samtidig skal det vurderes om ordningen vedrørende Arbejdsmarkedets Efteruddannelses Bidrag (AEB) er hensigtsmæssigt indrettet.

51. Anvendelsen af trainee-forløb (følørdringer og lignende) bør forøges som uddannelses- og efteruddannelsesstilbud. Ved hjælp af certificerings-ordninger bør trainee-forløb og anden virksomhedsrelateret undervisning og opkvalificering give adgang til eksamensbeviser på lige fod med traditionelle kompetencegivende uddannelser.

52. Arbejdsgruppen **anbefaler**, at arbejdsgiverne fører en aktiv personalepolitik. Personalepolitikken bør også omfatte indførelse af værdibaserede regnskaber samt konkret karriereplanlægning for den enkelte ansatte. Anvendelsen af fjernundervisning via ny informationsteknologi skal være med til at sikre, at de ansatte kan tilbydes efteruddannelse i arbejdstiden. Dette forudsætter, at fjernundervisningssystemet bliver langt bedre end i dag, at teknikken virker, og at internettet bliver langt bedre.

53. For at sikre en professionel ledelse på arbejdspladserne bør der gennemføres en intensivering af lederuddannelsen af grønlandske ledere. Uddannelsen af ledere skal tilrettelægges således, at også ikke-dobbeltsprogede får mulighed for at deltage i kurser. Der skal sikres kurser og på nogle områder endvidere erhvervsuddannelser for de grønlandsk-sprogede.

54. Det **anbefales**, at gruppen af fiskere og fangere får behovsvurderet og målrettet efteruddannelse på lige fod med andre erhvervsgrupper. De inddragede uddannelsesinstitutioner skal samtidigt sikre fysiske rammer for, at erhvervets organisationer i større udstrækning end nu inddrages i den fremtidige udvikling af erhvervet. Erhvervet og dets organisationer skal aktivt skabe muligheder for opkvalificering af deres medlemmer blandt fiskerne.

7.4 Relationer mellem arbejdsgivere og arbejdstagere

55. I Grønland er der et arbejdsretligt system, der grundlæggende bygger på aftaler mellem arbejdsgivernes og lønmodtagernes organisationer. For gruppen af ikke-faglærte gælder normalt et mindstelønsprincip. Mindstelønnen fastsættes som et beløb, som arbejdsgiveren aldrig må gå under, heller ikke til uorganiserede lønmodtagere. Det er væsentligt, at overførselsindkomster fastsættes til et beløb, der er så tilpas meget lavere end mindstelønnen, således at der altid er et indtjeningsincitament til at tage et arbejde. Det er den reelle indtægt, der skal danne grundlag for fastsættelse af overførselsindkomsternes størrelse i forhold til arbejdsmarkedets parter aftale om mindstelønnens størrelse. Herunder skal der tages højde for de såkaldte bløde goder, som en person på overførselsindkomst kan have. Bl.a. bør der fastsættes fremgangsmåder i forbindelse med evt. inddragelse af offentlig gæld, boligstøtte m.v., således at en person eller en familie ikke får indtjeningsstilbagegang, når en person i husstanden tager arbejde.

56. Opgaven for arbejdsmarkedets parter er at sikre den rigtige balance mellem at fastholde et lønniveau, der på den ene side sikrer virksomhederne lavest mulige omkostninger, som herved får større eksportmuligheder og som derved skaber et generelt større indtægtsniveau for alle parter, og på den anden side giver arbejdstagerne en løn, der sikrer et så højt velfærdsniveau som muligt. Det grønlandske arbejdsmarked har i flere år været præget af relativt stabile forhold og der har kun i begrænset omfang været arbejdsnedlæggelser m.v. Det er arbejdsgruppens opfattelse, at dette allianceperspektiv bør udbygges yderligere, idet virksomhedens anstrengelser for at fastholde og efteruddanne personalet bør forøges. Samtidig bør der sikres bedre informationer om løn- og ansættelsesvilkår, herunder lønstatistik, således at alle parter har kendskab til hinandens handlinger med forøget gensidig tillid til følge.

57. Lønniveauet i eksportorienteret virksomhed bør generelt fastholdes på et højere niveau end i andre typer virksomheder, således at den bedst kvalificerede arbejdskraft tilskyndes til at flytte til eksportorienterede virksomheder. Dette skal dog ske under hensyn til fortsat at sikre et internationalt set konkurrencedygtigt lønomkostningsniveau. Produktivitetsfremmende lønaftaler bør anvendes i større omfang end nu.

58. Som princip bør der i lønsystemet være et direkte incitament til en fortsat søgning efter jobs med større kompetence. Der bør således f.eks. være markante forskelle i lønniveauet mellem ikke-faglært og faglært arbejdskraft. Som grundlag for en vurdering af disse forskelle i lønniveau foreslås anvendt betragtninger vedrørende de enkelte gruppers samlede livsløn.

59. Arbejdsgruppen finder, at der er behov for en øget fokusering på arbejdsmiljøproblemer. Bl.a. er det ønsket at etablere et øget engagement fra arbejdsmarkedets parter til løsning af arbejdsmiljøproblemer, både i form af initiativer og en vis medfinansiering.

60. På en række områder, er der behov for en ajourføring af Arbejdsmiljøloven, bl.a. for at sikre, at vi opnår mindst samme niveau for sikkerhed på arbejdspladser som f.eks. i de skandinaviske lande. Arbejdsgruppen **anbefaler**, at arbejdsmiljøområdet hjemtages til hjemmestyret.

61. Arbejdsgruppen vedrørende De menneskelige Ressourcer finder det afgørende med en effektiv arbejdsmiljøindsats. Arbejdsgruppen bakker op om de konklusioner og anbefalinger, som blev indstillet af arbejdsgruppen bag "Redegørelse om overvejelser om at overdrage arbejdsmiljøområdet til Grønland". Men Arbejdsgruppen vedrørende De menneskelige Ressourcer **anbefaler**, at landsstyret i den nærmeste fremtid gennemfører forhandling med den danske stat om en forøget indsats de kommende år, for at få det eksisterende arbejdstilsyn i Grønland op på samme kvalitetsniveau som det er gældende i andre kredse i Danmark.

7.5 Planlægning, administration og service

62. Den samlede planlægning og administration af arbejdsmarkeds- og uddannelsesområdet må som udgangspunkt fastsætte en målsætning for, hvordan den enkelte borger bedst muligt serviceres. Samtidig påpeges det tidligere i denne betænkning, at den offentlige sektor bør mindskes betydeligt, hvorfor der ligeledes på arbejdsmarkeds- og uddannelsesområdet skal sikres en mindre, smidigere og enklere offentlig forvaltning.

63. I forbindelse med gennemførelse af social-, arbejdsmarkeds- og uddannelsesreformer er det afgørende, at den enkelte borger får indsigt i, hvad der er den overordnede politiske motivation for, at en given reform gennemføres. Her spiller det enkelte menneskes forhold til arbejdslivet en betydelig rolle. Denne helhedsorientering mangler ofte i forbindelse med gennemførelse af de enkelte ressortområders omlægninger, hvorfor nye tiltag ofte skaber uro og angst samt unødvendig uvilje hos den enkelte borger eller i interesseorganisationerne.

64. Kompetenceudvikling er en afgørende faktor i bestræbelserne på at give Grønland forøget selvstyre. Det drejer sig ikke blot om at forbedre arbejdsstyrkens kompetencer, men også via forøget kompetence at sikre et bedre grundlag for en bred folkelig forståelse for, hvad det er der skal til. De mål, som har været baggrunden for at igangsætte reformer på arbejdsmarkeds- og uddannelsesområdet, er derfor ikke forandret, men måske tværtimod gjort endnu mere håndgribeligt nødvendige nu hvor, der skal sikres selvstyre. Dette kræver nye mål og normer for den samlede samfundsudvikling. Det er arbejdsgruppens opfattelse, at det er tilsvarende bestræbelser, der skal sættes i værk for at sikre reelt grønlandsk selvstyre.

65. I disse bestræbelser er kompetenceudvikling og indsatsen inden for social-, arbejdsmarkeds- og uddannelsesområdet altafgørende. Arbejdsgruppen har fastsat følgende fire punkter som bydende nødvendige indsatsområder, for at sikre den forøgede kompetenceudvikling:

- a) Forøget samarbejde, partnerskab og samordning.
- b) At gøre livslang læring til en realitet.
- c) At sikre kulturelle forandringer (indstilling til sit og andres liv, tiltro til egne og andres evner, værdier og adfærd).
- d) At sikre handling og mærkbare udviklingsprocesser.

66. Arbejdsgruppen har tiltro til, at der på baggrund af de seneste års initiativer på arbejdsmarkeds- og uddannelsesområdet vil ske en forbedring af den samlede indsats, men det må forventes, at selvstyreplanerne snart vil skærpe kravene til netop disse to sektorer samlede planlægning og administration. For øjeblikket står politikerne overfor en gordisk knude, hvor det kan synes betænkeligt at forøge investeringerne i uddannelse, når udbyttet ikke samtidigt forbedres mærkbart i antal af fuldførte kompetencegivende uddannelser.

67. En afgørende fornyelse af den samlede udvikling på social-, arbejdsmarkeds- og uddannelsesområdet er at sikre, at de eksisterende rådgivende organer udformes og indrettes bedre og at deres arbejde udnyttes bedre. Hensigten bag eksisterende rådgivende organer, som Landsarbejdsrådet og brancheskoleudvalg synes udmærkede, men resultaterne udebliver. Derfor foreslår arbejdsgruppen, at der sikres en bedre koordination af indsatsen, ved at de rådgivende organer samles under ét. Det er alligevel de samme organisationer og ofte de samme personer, der sidder i de forskellige råd. Rådet bør bestå af repræsentanter fra lønmodtagerorganisationerne og arbejdsgivernes organisationer samt hjemmestyret og kommunerne. En sådan forenkling vil sikre rådet en klarere kompetence.

68. Arbejdsmarkedets parter skal fortsat sikres medindflydelse og dermed være medansvarlige for et arbejdsmarked byggende på medbestemmelse og tillid.

69. Allianceperspektivet bør fortsat udvikles, og det **anbefales**, at arbejdsmarkedets parter får større indflydelse på de offentlige arbejdsmarkedsinstitutioner. Hvis der indføres en arbejdsløshedsforsikring, er det oplagt, at de der finansierer forsikringen får en afgørende indflydelse på, hvordan f.eks. efteruddannelse og ledighedsbekæmpelse udvikles.

70. De kommunale arbejdsmarkedskontorer har i dag mindre betydning, idet de i stor udstrækning kun varetager opgaver i forbindelse med registrering af personer, der skal have understøttelse. Det kan overvejes, at arbejdsmarkedskontorerne etableres som selvstændige enheder uden for de kommunale forvaltninger. Samtidig er der et behov for, at arbejdsmarkedsformidlingen fremover bibringes en dynamisk struktur, således at de mere direkte kan indgå i kapacitetstilpasning og muligvis overtage opgaver, som f.eks. lagerarbejde, transport, HK-arbejde fra de lokale virksomheder. Det synes uheldigt, at kommunerne, der er relativt store arbejdsgivere i lokalområderne, skal varetage rollen som ansvarlig for en neutral arbejdsformidling mellem arbejdstager og arbejdsgiver. Finansieringen af jobcentre skal ske i et samarbejde med de tre parter på arbejdsmarkedet: Det offentlige, arbejdsgiverne og lønmodtagerne.

71. Arbejdsgruppen foreslår, at der løbende udarbejdes samarbejdsaftaler mellem den enkelte kommune og hjemmestyret om en fælles arbejdsmarkeds- og uddannelsespolitisk indsats. Et godt samarbejde mellem kommunerne og hjemmestyret er en forudsætning for en god arbejdsmarkeds- og uddannelsespolitisk indsats, og en løbende justering af samarbejdsaftalerne vil forøge den fælles indsigt i, hvad de overordnede strukturproblemer er på arbejdsmarked- og uddannelsesområdet.

72. For at sikre en stabil udvikling på basis af gensidig tillid, bør såvel landsstyret som kommunalbestyrelser løbende fremsætte klare signaler om indholdet i den arbejdsmarkeds- og uddannelsespolitiske indsats. På denne baggrund kan alle interessenter til hver en tid have kendskab til det politiske niveau's intentioner.

73. Der synes både på centralt og decentralt niveau at være behov for at få indarbejdet standardmetoder til fastsættelse af såvel overordnede målsætninger samt tekniske målsætninger, samt at få disse metoder indarbejdet på såvel politisk som administrativt niveau.

74. Det er samtidig arbejdsgruppens opfattelse, at de nye krav til uddannelse af ikke blot unge, men også efteruddannelse af den eksisterende arbejdsstyrke gør det bydende nødvendigt at sikre et fornyet partnerskab med andre landes uddannelsessystemer - ikke blot inden for rigsfællesskabet, men også med andre lande.

75. Det må stå klart for alle, at tanken om forøget selvstyre via en selvåren økonomi ikke kan realiseres uden omfattende tiltag til at sikre fuld integration af landets samlede arbejdsstyrke. Ligeledes hvem man er, hvor man bor og

hvilken uddannelse man har, skal der være brug for en. Har man ikke den rigtige kompetence, må den enkelte hele tiden være klar til at investere i sin fremtid med efter- og videreuddannelse, jobtræning og andre tilbud, der skal stå til rådighed inden for arbejdsmarkeds- og uddannelsesområdet.

76. At gøre livslang læring til en realitet kræver en indsats som strækker sig fra forberedelsen af unge mennesker til arbejdslivet via kompetencegivende uddannelser over erhvervslivets fortsatte evne til udvikling af dets aktiviteter og dets medarbejdere til nødvendigheden af store omstruktureringer af det samlede uddannelsessystem. Alle interesseorganisationer og ikke mindst de organisationer, der repræsenterer arbejdsmarkedets parter, skal åbne op for at erkende behovet for forøget investering i uddannelse samt nye metoder til indlæring og træning af den enkelte borger.

77. Som det tidligere er nævnt, har størstedelen af den grønlandske befolkning ikke en kompetencegivende uddannelse. Det er arbejdsgruppens vurdering, at mange har dårlige erfaringer med at deltage i folkeskole og uddannelse. Netop denne gruppe skal have adgang til at forøge deres viden om såvel generelle samfundsforhold som viden direkte relateret til deres arbejdssituation.

78. Det er vigtigt at få inddraget familien i en fælles forståelse af, at uddannelse vedrører såvel børnene som forældrene. Den bedst mulige motivation og støtte under uddannelse finder børnene hos forældre, der selv til stadighed fornyer deres erfaringer med uddannelse og opkvalificering.

79. Der skal sikres en bedre offentlig information om arbejdsmarkeds- og uddannelsesforhold. Arbejdsgruppen **anbefaler** etablering af forbedret oplysningsarbejde.

80. Kampagner omkring social- og sundhedsforhold, f.eks. antirygningskampagner, når i dag relativt store grupper for relativt små omkostninger. Denne form for kampagner bør også gennemføres over for befolkningen og udpegede specialgrupper, således at forståelsen af at netop deres medvirken til udvikling af samfundet og deres investeringer i dem selv med forskellige former for uddannelse og træning er af meget stor betydning.

81. Arbejdsgruppen **anbefaler**, at TV-mediet udnyttes til uddannelsesprogrammer i tæt samarbejde med uddannelsesinstitutioner her i landet og i udlandet.

82. Vejen mod en kompetencegivende uddannelse og dermed bedre løn for den ikke-faglærte skal gøres mere smidig. F.eks. er modulopbyggede kurser, der samlet set til slut giver kompetence som faglært, er et godt alternativ til en almindelig 3-4 årig erhvervsuddannelse.

83. Arbejdsgivere, der prioriterer uddannelses- og karriereplanlægning for deres medarbejdere bør kunne honoreres ved f.eks. skatteincitament.

84. Der bør skabes et forum for fælles viden om uddannelse og træning samt iværksætterånd. Et sådant forum, i form af videnscenter eller lignende, kan i samarbejde med lignende institutioner i udlandet blive et nøgleinstrument til en fortsat forøgelse af indsatsen for livslang læring blandt såvel de politiske beslutningstagere, virksomhederne og uddannelsesinstitutionerne. Dette forum kan også være afgørende for de fortsatte bestræbelser for, at visioner om uddannelsens nødvendighed fortsat skærpes i hele befolkningen.

85. En ny proces mod selvstyre og fortsatte bestræbelser for at få alle med til at investere i sig selv, kræver grundlæggende kulturelle forandringer. Der synes at være en udbredt opfattelse af, at det er omgivelserne, som skal forny sig, og som skal komme med løsningen på det enkelte menneskes personlige problemer: Det er samfundets skyld. Politikerne forstår ikke noget. Kommunen må sørge for osv. er reaktioner, der ofte kommer til overfladen, når problemer skal løses. Denne attitude skal afløses af en "kan selv" rolle, som kan inspirere omgivelserne uden at ødelægge andres muligheder for at få deres visioner ført ud i livet. Der skal grundlæggende sikres en tiltro til egne og andres evner og værdier.

86. Arbejdsgruppen **anbefaler**, at folkeskolen afkræves en langt mere offensiv rolle i udviklingen af barnets syn på sit fremtidige arbejdsliv samt de fantastiske muligheder, der via det personlige initiativ kan sikre et dynamisk liv. I ungdomsuddannelserne og i erhvervsuddannelserne skal det samtidig sikres, at de unge får afprøvet lederskabserfaringer ved konkrete forløb under uddannelsen.

87. Arbejdsgruppen foreslår som nævnt ovenfor, at der nedsættes et fælles råd for rådgivning af landsstyret om den samlede sociale, arbejdsmarkeds- og uddannelsespolitiske indsats. Der må ikke være hellige køer, som ikke kan diskuteres eller stilles tvivl ved. Det må ikke blive et spørgsmål om stridigheder på administrativt plan mellem forskellige ressortområder eller mellem central og decentral styring af den samlede indsats. Arbejdet med sociale forhold, arbejdsmarkedsforhold og uddannelsesforhold må ikke blive for snævert og adskilt. Samarbejdet er altafgørende og med et fælles råd vil der være et godt instrument til rådgivning af landsstyret.

88. Samtidig er det vigtigt at kigge sig om til andre lande. Hvad har andre lande gjort i Grønlands situation? Et af de første skridt hos dette nye fælles råd foreslås at være en henvendelse til FN's internationale arbejdsmarkedsorganisation, ILO, om samarbejde i forbindelse med etablering af en grønlandsk model for social-, arbejdsmarkeds- og uddannelsesindsatsen, således at denne indsats tilgodeser Grønlands placering i det internationale samfund.

89. Arbejdsgruppen foreslår, at landsstyret indleder et samarbejde med ILO vedrørende en forbedring og forenkling af lovgivningen på social-, arbejdsmarkeds- og uddannelsesområdet på basis af de ILO-konventioner, som er eller vil blive ratificeret for Grønland.

90. Arbejdsgruppen foreslår samtidigt, at landsstyret indleder drøftelser med den danske stat og med ILO om muligheden for på sigt at få tilknyttet en arbejdsattaché til ILO.

91. For at drage fordele af erfaringer for regulering af arbejdsmarkedsforhold i andre økonomisk perifere og lavt befolkede hjemmestyreområder og regioner i Arktis, foreslår arbejdsgruppen, at landsstyret snarest indgår forhandlinger med ILO om etableringen af et vidensnetværk vedrørende social-, arbejdsmarkeds- og uddannelsesforhold i det arktiske område, meget gerne med udgangspunkt i en ekspertgruppe med hjemsted i Grønland.

92. I det omfang det lykkes at forhandle sig til en aftale med staten og ILO om ovennævnte tiltag, må det formodes, at

driftsudgifterne for det samlede arbejdsmarkedsområde i et fremtidigt reduceret system vil blive betydeligt mindre, end de driftsudgifter hjemmestyret og kommunerne i dag har på området.

93. Arbejdsgruppen vedrørende De Menneskelige Ressourcer foreslår, at hjemmestyret og interesseorganisationerne går sammen om at udarbejde en helhedsplan for, hvordan der lokalt og imellem interesseorganisationerne sikres et godt udgangspunkt for en dynamisk beslutningsproces mod Grønlands nye mål.

Sidst opdateret den 25. oktober 2005